

GÖRSEL KÜLTÜR ve MİMARLIK: MİMAR ADAYLARININ GÖRSEL KÜLTÜR BAĞLAMINDA YARATICILIK SÜREÇLERİNE İLİŞKİN BİR DURUM ÇALIŞMASI

ASUMAN KAYA*, AYÇA YILMAZ**

ÖZ

Mimar adaylarının, görsel kültür birikimlerini kullanabilmesi, tasarımlarının sanatsal ve tasarımsal bakış açısıyla nasıl şekillendiğini eleştirel olarak değerlendirebilme ve yorumlayabilme becerilerinin betimlenmesi amaçlanan çalışma durum çalışması olarak desenlenmiştir. Amaçlı örneklem ile çalışma grubu olarak Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümünde eğitim gören öğrencilerden 2022-2023 Güz Döneminde 'Resimde Yeni Perspektifler' dersini alan öğrenciler belirlenmiştir. Çalışmada katılımcılarından iki farklı proje konusunda üçer tasarım yapmaları istenmiş; katılımcıların hazırlanmış olduğu 26 tasarım değerlendirilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler katılımcıların; sanat akımlarıyla ilgili bilgi düzeylerinin belirlenmesi, Resimde Yeni Perspektifler dersinde öğrendikleri bilgilerin ortaya konulması, tasarımlarında yola çıktıkları sanat akımlarını seçme gerekçelerinin açıklanması, eleştirel bakış açılarına ışık tutabilmesi adına; çalışmalarını mimari açıdan ve tasarım açısından nasıl değerlendirdikleri, yaratıcılıklarının ve üreticiliklerinin görsel kültür bağlamında nasıl değerlendirdikleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Mimar adaylarının sanat akımları hakkındaki bilgilerinin yapmış oldukları uygulama çalışmalarıyla kalıcı öğrenmeye dönüştürdükleri, aynı zamanda yaptıkları değerlendirmelerle sanat eleştirisi ve eser analizi yapabilme becerilerini arttırdıkları görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, yaratım sürecinde mimar adaylarının daha bilinçli bir yol izledikleri, sorgulama yetisi kazandıkları, estetik kaygı güttükleri, günlük yaşamda imgeleri bu bağlamda anlamlandırabildikleri sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Görsel Kültür, İletişim, Mimarlık, Yaratıcılık.

* Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Porsuk Meslek Yüksekokulu, Görsel-İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü, asuman-kaya@eskisehir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3074-0643>.

** Dr. Araştırmacı, aycayilmazakademik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9350-4675>.

*** İki yazar da çalışmaya eşit oranında katkıda bulunmuşlardır. Çalışmada herhangi bir destek ve teşekkür beyanı veya çatışma beyanı yoktur.

VISUAL CULTURE AND ARCHITECTURE: A CASE STUDY on ARCHITECT CANDIDATES' CREATIVITY PROCESSES in THE CONTEXT of VISUAL CULTURE

ASUMAN KAYA*, AYÇA YILMAZ**

ABSTRACT

The study, aimed at describing the critical evaluation and interpretation skills of architectural students in terms of their ability to utilize their visual cultural accumulations and to analyze how their designs are shaped with an artistic and design perspective, was designed as a case study. Using purposive sampling, students from the Department of Architecture at Eskisehir Technical University who took the 'New Perspectives in Painting' course during the Fall Semester of 2022-2023 were identified as the study group. Participants were asked to produce three designs on two different project topics, and a total of 26 designs prepared by the participants were evaluated, followed by semi-structured interviews. The data obtained were evaluated in the context of participants' levels of knowledge about art movements, demonstration of the information they learned in the 'New Perspectives in Painting' course, explanation of why they chose the art movements they based their designs on, how they evaluated their work from an architectural and design perspective to shed light on their critical perspectives, and how they assessed their creativity and productivity within the framework of visual culture. It has been observed that the superficial knowledge regarding art movements, acquired by architectural students in their previous education, has been transformed into enduring learning through the practical exercises they have conducted. Furthermore, it has been noted that they have enhanced their abilities to engage in art criticism and artwork analysis through their evaluations. In other words, it was concluded that architectural students followed a more conscious path in the creative process, acquired questioning skills, pursued aesthetic concerns, and were able to interpret images in their daily lives within this context.

Keywords: Art, Visual Culture, Communication, Architecture, Creativity.

* Assist. Prof. Dr., Eskişehir Technical University, Porsuk Vocational School, Dep.of Audio-Visual Tech. and Media Production, asuman-kaya@eskisehir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3074-0643>

** PhD., Researcher, aycayilmazakademik@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9350-4675>

*** There is no statement of support, acknowledgment, or conflict of interest in the study.

1. GİRİŞ

Estetik, yaratıcılık ve ifade özgürlüğüne dayanan bir disiplin olan sanatın birçok farklı disiplinle grift ilişkisi hem sanatın hem de ilişki içerisinde bulunduğu disiplinin şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Bu disiplinlerden birisi de mimaridir. Bireyin ihtiyaçlarını karşılama ve eylemlerini sürdürebilmesi adına ihtiyaç duyulan bina ve yapıların tasarlanması işi olarak da tanımlanabilen mimarlık, bina tasarımında işlevsellik, estetik ve yaratıcılığı birleştirmektedir. TMMOB Mimarlar Odası yayınlamış olduğu Türkiye Mimarlık Politikası (2020, s. 2) metninde yer verdiği “Barınaktan kentsel tasarım boyutuna kadar yaşam alanlarını düzenleyen yapı ve mekân tasarımı etkinliği; toplumun gereksinmelerine, yapısına, ekonomik verilere, teknolojik gelişmelere bağlı olan bir sanattır.” ifadeleriyle mimarlığı bir tasarım etkinliği ve sanat olarak tanımlamaktadır. Mimarlığa ilişkin tanımların içerisinde *sanat* ve *tasarım* her zaman yer almaktadır. Bu bağlamda da sanat ve mimarinin birbiriyle kesişen iki disiplin olduğu söylenebilir. Gerek teknoloji gerekse yaşanan toplumsal değişimler, her ne kadar mimarlık ve sanat ilişkisinin zayıflamasına, ayrışmanın derinleşmesine yol açsa da bu iki kavram arasındaki bağ daima varlığını korumuştur (Kavas, 2009). Gerek çok yönlü düşünebilen, üretebilen ve tasarlayabilen, mesleki ve toplumsal konulara duyarlı, nitelikli mimarlar yetiştirilmesinde gerekse sanatsal ve estetik bakış açısının yansıtıldığı eserlerin ortaya konulmasında bu ayrışma ve kesişimlerin izlerini görmek mümkündür. Bu bağlamda mimari eğitim alan mimar adaylarının yöntem, teknik, teknoloji gibi alana özgü bilgilerin yanı sıra sanat, sanat tarihi, kültür, görsel kültür konularıyla ilgili bilgilerle donatılmasının da daha başarılı mimarların yetişmesine ve kaliteli eserlerin, mimari yapıların ortaya konulabilmesine imkân vereceğini söylemek yanlış olmaz. Diğer bir ifadeyle bilim, sanat, teknoloji gibi farklı disiplinlerle etkileşim içerisinde ve insan odaklı bir alan olan mimarlık mesleğinin öğretilmesi, mimarlık eğitimi -elbette ki temel prensipler korunarak- çağın gereklilikleri doğrultusunda geliştirilmeli, planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Sanat, tarih, kültür, görsel kültür, iletişim konularının da mimarlık eğitimi planlamaların içerisinde yer alması olağandır. Sanat, görsel ve/veya sözel iletişim kurmaya odaklı, çağrışımlara bağlı, yaratıcılık odaklıdır. Bu bağlamda tasarımcının kişiliğinden, var olduğu çevreden, kültürden esinlenerek farklı perspektiflerle olaylara, sorunlara yaklaşabilir. Tasarımcı cevaplarını estetik kaygılarla kültürel değerleri harmanlayarak sumaktadır (Koca ve Yücesan, 2019). Sanat tarihi, sanat eğitimi disiplinleri içerisinde yer almakla birlikte ve günümüzün değişen paradigmaları dahilinde değişim geçirerek, günlük yaşam deneyimlerimizde karşılaşılan bir olgudur. Görsel kültür ise 21.yy’da ortaya çıkan çok yönlü iletişimin doğal sonucu olarak, bilgi birikimini ve yaygınlık kazanan görüntüsel açıların el birliği ile yarattığı yeni bir kültür biçimidir (Türkcan ve Coşkun, 2017, s. 73-83). Sanat tarihi, görsel kültür birikiminin en önemli ayağından biri olmakla birlikte günümüzde reklam tasarımından bilgilendirme tasarımlarına *görselin* ve *tasarımın* söz konusu olduğu tüm

alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Eş deyişle sanat, tarih ve kültür kavramlarının disiplinlerarasılığı, mimarlık bölümü öğrencilerinin eğitimleri boyunca aldıkları derslerden edindikleri sanat tarihi ve sanat akımları hakkındaki bilgiler, yaratıcılık ve üretkenliklerini pozitif yönde beslemekle birlikte alanın da disiplinlerarasılığını göstermektedir.

Bu bağlamda çalışmada, mimar adaylarının tasarımlarında sanat tarihi ve sanat akımları bilgilerini nasıl kullandıkları, tasarımlarını nasıl şekillendirdikleri ve değerlendirdikleri incelenmiştir. Hazırlanan çalışma, tasarımların yapılandırılmasında mimar adaylarının, görsel kültür birikimlerini kullanabilme, hazırladıkları tasarımları sanatsal ve tasarımsal bakış açısıyla şekillendirdikleri eleştirel bakış açılarıyla değerlendirebilme ve yorumlayabilme becerilerini ortaya koyması açısından önemli görülmektedir.

1. 1. Görsel Kültür

Görsel kültür, görsel ve kültür kavramlarının birlikte kullanımıyla çok geniş bir alanı kapsayan, disiplinlerarası bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle öncelikle görsel kavramının, ardından kültür kavramının sonrasında ise görsel kültür kavramının ele alınması yerinde olacaktır.

Görsel, görme duyusuyla ilgili olan, göz aracılığı ile algılanan, görüntüler ve gözle izlenebilen her şeyin taşıdığı özelliktir. Bu aşamada görsel ve görüntü farkının ortaya konulması gerekmektedir. Görüntü, görme duyusuna hitap eder ve dışsal verilere yönelik algısalılığı içerirken *görsellik*, belirli bir amaç için belirli bir kapsamda hazırlanan, yorumlanan inşa edilen her şey olarak nitelendirilebilir. *Kültür* ise bireyin içerisinde yaşadığı toplumun gelişim sürecinde yaratılan maddi ve manevi değerler ile bunların sonraki nesillere aktarılmasında kullandığı doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümüdür (TDK, ty.; Eker ve Aslan, 2010).

Kültür, insanı temel alan ve insanın oluşturduğu bir tanımdır. Kültürün, değerlerin, inançların farklı şekillerde görselleştirilmesinin bir anlamda *görsel kültür*ü anlattığı ifade edilebilir. İçerisinde kültürel öğeler barındırması, anlamlı olması gerektiğini vurgulayarak, “görsel” ve “kültür” olarak iki bağlamda ele alan Barnard (2010, s. 34) görsel kültürü, “görsel olan, insanlar tarafından üretilen, yorumlanan veya meydana getirilen işlevsel, iletişimsel ve estetik bir amacı olan her şey” olarak tanımlamaktadır. Balkır’a (2011, s. 116) göre “sanat tarihi, kültürel çalışmalar, sanat eğitimi ve eleştirel teoriyi içeren bir eğitim alanı”, Tanır’a (2019, s. 241) göre ise insanın ürettiği ve estetik kaygı güderek yorumladığı anlamlı imgeler olarak betimlenen görsel kültürün mimari tasarımlardan reklamlara, filmlerden gazete ve dergilere kadar geniş, kapsamlı bir tanıma sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz.

İçerisinde bulunduğumuz yüzyılda gelişen teknolojiyle birlikte hızlanan ve farklı boyuta gelen iletişimle maruz kaldığımız ileti bombardımanı nedeniyle birey, tamamen ve sürekli olarak görsel, kültürel kodlarla çevrili bir yaşantı devam ettirmektedir (Duncum, 2001). İletilerin

çözümlemesi, yorumlanması ve anlaşılması aynı veya benzer kültürün, kültürel dilin paylaşılmasını gerektirmektedir. Kodlardan çıkarılan ortak anlamlar, zamansal ve bağlamsal farklılıklar, düşünme şekline bağlı olabilecek kod açılımları, algılanabilen veya algılanamayan tüm hususlar bu alanın içindedir (Çelikli, 2021, s. 8). Bu bağlamda sanat eğitimi alan tasarım temelli alanların tümünde, görsel okuryazarlığın geliştirilerek, eleştirel düşünme becerisi kazanılarak görsel kültür ürünlerinin üretilmesi, değerlendirilmesi ve eleştirilebilmesi oldukça önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Sanat eğitimi ve eleştirel pedagojinin yanı sıra disiplinlerarası bir alan olarak gelişen görsel kültür, görsel ve görselleşmiş olan insan deneyimlerini içeren oldukça kapsamlı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Duncum, 2005, s. 154; Başer, 2015, s. 5).

1.2. Görsel Kültürün Disiplinlerarasılığı

Görsel unsurların anlamlarına, işlevlerine, toplumsal etkilerine odaklanan görsel kültürün anlaşılması, çözümlemesi adına farklı perspektiflerden yaklaşılmasını ele alınmasını gerektirir. Bu bağlamda görsel kültür sanat tarihi, tasarım, modern sanat ve mimarlık gibi farklı disiplinlerde etkileşim içerisinde, iç içedir. Bu etkileşimli iş birliğinin de görsel kültür çalışmalarının zenginleşmesine ve derinleşmesine katkı sağladığı göz ardı edilmemelidir.

Sanat tarihçileri, görsel eserlerin tarihsel bağlamlarını, üsluplarını ve toplumsal işlevlerini inceleyerek, görsel kültürün zaman içindeki değişimini ve sürekliliğini ortaya koyar (Mitchell, 1994, s. 11). Görsel unsurlar kullanarak iletişim kuran ve estetik deneyimler yaratan tasarımcıların görsel kültür çalışmaları, tasarım süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına ve geliştirilmelerine yardımcı olurken, farklı tasarım disiplinleri de görsel kültürün çeşitli yönlerini araştırarak, yaratıcı süreçlerin ve ürünlerin toplumsal bağlamlarını zenginleştirmektedir (Barnard, 2014, s. 85).

Geleneksel sanat anlayışlarını sorgulayan ve yeni ifade biçimleri arayan yaklaşımlarıyla modern sanat görsel kültürün dinamik ve sürekli değişen doğasını yansıtmaktadır. Bu değişimler, sadece sanatı değil toplumun genel görsel algısını da etkiler. Dolayısıyla görsel kültürün sınırları genişlemekte ve yeni estetik değerler ortaya çıkmaktadır (Benjamin, 1936, s. 223). Görsel kültürün somutlaştığı en belirgin alanlardan bir diğeri disiplin ise mimarlıktır.

Mekânın estetik ve işlevsel özelliklerini belirleyen görsel unsurların kullanımı; mimari tasarımların toplumsal ve kültürel bağlamlarının anlaşılmasında, form ve işlev arasındaki ilişkinin ortaya konulmasında görsel kültür önemli rol oynamaktadır (Jencks, 1984, s. 47). Disiplinlerarası bir alan olarak tanımlanan ve somut olarak güzel sanatlar eğitimi çatısı altında değerlendirilebilecek olan görsel kültür çalışmaları, imgelerin ne anlama üretildiği, nasıl yayıldığı ve nasıl anlamlandırıldığı ile ilgilenmektedir ki bu da toplumsal olduğu kadar kişisel bir yön de barındırmaktadır. Öğrencilerin görsel iletişim yeterliliklerini geliştirmesine duyulan ihtiyacı ortaya koyan, sanat eğitimi programlarında görsel kültür uygulamalarının yer

alması gerektiğini vurgulayan ve sanat eğitiminde görsel kültürün programda uygulanabilirliğini örnekleyen çalışmaları tartışan Özalp (2018, s. 706), çok yönlü sanat eğitiminin öğrencilerin görsel kültür kodlarını çözümlmelerini ve yorumlamalarını sağlaması açısından, görsel kültürü temel alan çalışmaların önemine vurgu yapmaktadır.

Güzel sanatlar eğitimi temelli derslere yer veren özellikle tasarım konusunu barındıran mimarlık gibi bölümler göz önünde bulundurulduğunda disiplinlerarasılık daha da önem kazanmaktadır. Toplumsal ve kültürel bir etkinlik olan mimarlık toplumsal bir bildirim ve kültürel bir kalıt üretimi olarak algılanabilir. Uygarlığın bütün dönemlerinde kültürel ve teknik değişimlerin en net şekilde yansıttığı görülen mimarlık, insanlık tarihinin de en kalıcı görüntüsünü oluşturmaktadır. Çatalhöyük'ten Gotik döneme, Rönesans'tan Art Nouveau akımına değin insanın görsel kültür birikimini sanat tarihinde etkin şekilde kendini gösteren bu alan, görsel kültürün disiplinlerarasılığında bir yapı taşı olarak karşımıza çıkmaktadır (Uçar, 2011, s. 4). Diğer bir anlatımla görsel kültürün disiplinlerarası doğası, farklı disiplinlerin bakış açısıyla görsel kültür çalışmalarının zenginleşmesine, toplumsal ve kültürel bağlamların daha iyi anlaşılmasına ve görsel unsurların daha etkili bir şekilde kullanılmasına olanak tanımaktadır.

1.3. Mimarlık Eğitimi ve Görsel Kültür

Mimarlık, yalnızca teknik ve mühendislik bilgisi gerektiren bir disiplin değil, aynı zamanda estetik ve kültürel değerlerin de derinlemesine anlaşılmasını gerektiren bir disiplindir. Mimarlık eğitimi, bu iki yönü birleştirerek öğrencileri hem teknik açıdan yetkin hem de kültürel ve sanatsal olarak bilinçli profesyoneller olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda TMMOB Mimarlar Odası tarafından yayınlanan Türkiye Mimarlık Eğitimi Politikası'nda (2020) disiplinlerarasılığa ayrı bir başlık açılmış ve eğitim sürecinde önemi vurgulanmıştır. Mimarlık eğitiminin ana omurgasını *mimari tasarım atölyelerinin* oluşturduğu ve bu çerçevede tasarım atölyelerinin disiplinlerarası çalışmaların sergileneceği platformlar olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilen Politika belgesinde (2020, s. 10 ve 7) "Zorunlu temel derslerin yanı sıra, büro ve şantiye stajları, disiplinler-arası ve kurumlar-arası çalışmalar, farklı atölye çalışmaları ve özellikle de psikoloji, sosyoloji, felsefe vb. gibi sosyal bilimler alanından sağlanacak katkılar eğitimin vazgeçilmez parçalarıdır." denilerek bu disiplinlerarasılığın özellikle seçmeli derslerle müfredat içerisinde kazandırıldığına işaret edilmiştir.

Mimarlık Fakültesi Dekanları Konseyi'nin (MİDEKON) 2021 yılında hazırlamış olduğu Lisans Programları Asgari Koşulları Komisyon Raporu'nda da mimarlık eğitiminin öğrenci merkezli ve birebir iletişim ile gerçekleştirilen uygulamalı bir eğitim olduğu, emek yoğun süreçler ve etkinlikler içerdiği, mimarlık eğitiminde mezunlara kazandırılması gereken bilgi, beceri ve yetkinliklerin çok boyutlu olduğu vurgulanmaktadır (Güçhan, 2023). Bu bağlamda mimarlık

meslek eğitiminde her ne kadar geleneksel yöntemlerle yenilikçi yöntemler farklılık gösterse de asıl olanının katılımcı ve kapsayıcı yaklaşımların benimsenmesi ile çözüleceğine işaret eden Politika metninde (2020) eğitim sürecinde karşılaşılan ortak sorunlar arasında şunlar yer almaktadır: Eleştirel düşüncenin geliştirilmesi. Yaratıcılığın çok boyutlu olarak (sosyal, kültürel, etik vb. yönleriyle) ele anılması. Sonuç ürünü (mimari proje ve de öğrencinin kendisi) süreç arasındaki ilişkilerin düzenli olarak izlenmesi, tartışılarak değerlendirilmesi. Bu bağlamda mimarlığın ve görsel kültürün disiplinlerarasılığı ile öğrencilerin yaratıcılığını geliştirmesi, farklı bakış açıları kazanabilmesi, tasarım fikirlerini aktarabilmesi, estetik duyarlılıklarını geliştirebilmesi adına görsel kültür ve sanat konularının mimarlık eğitimi içerisindeki yeri ve katkısı yadsınmaz.

2. AMAÇ

Hazırlanan çalışmada; mimar adaylarının eğitimleri süresince almış oldukları sanat temelli derslerden biri olan Resimde Yeni Perspektifler dersinde hazırladıkları proje çalışmalarında, sanat akımlarını tasarımlarında nasıl temellendirdikleri ve nasıl uyguladıklarının eleştirel ve yorumlayıcı bir bakış açısıyla betimlenmesi ve görsel kültür bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu bağlamda çalışmada şu alt sorulara yanıt aranmıştır: Öğrencilerin,

- Sanat akımlarına dair bilgi düzeyleri nelerdir?
- Projelerinde sanat akımlarını kullanırken dikkat ettikleri hususlar nelerdir?
- Projelerine ilişkin mimari değerlendirmeleri nasıldır?
- Projelerine ilişkin tasarımsal değerlendirmeleri nasıldır?
- Proje yapılandırılmaları görsel kültür bağlamında nasıl değerlendirilebilir?

3. YÖNTEM

Kişinin görsel kültürden etkilenme şekli, görsel iletişim becerisinin gelişiminin anlaşılması ürün veya tasarım olarak ortaya konulan çalışmada oluşturduğu görsellerin veya görsellerde yapmış olduğu manipülasyonların incelenmesi ve analizi ile mümkün olabilmektedir (Özalp, 2018, s. 708). Mimar adaylarının sanat akımlarına ilişkin bilgilerini proje tasarım sürecinde nasıl kullandıkları, çalışmalarına nasıl işledikleri ve tasarımların nasıl şekillendiğini ortaya koymak amacıyla hazırlanan çalışma, bir durum çalışması olarak desenlemiştir.

Durum çalışması, belirli bir duruma ilişkin sonuçları ortaya koymak amacıyla bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 73). Çalışmanın deseninin doğası gereği çalışmada kullanılan veriler, katılımcılarla uygulama sürecinde yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların tutmuş olduğu günlükler, uygulama esnasında yapılan gözlemler, ses kayıtları, fotoğraflar, doküman incelemesi ve ürün incelemesi aracılığıyla toplanmıştır (Karasar, 2016, s. 210; Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 130). Elde edilen

verilerin analizi ise tematik analiz yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Tematik analiz, araştırmacının veriler içinde tema ve örüntüler araması için odaklandığı analitik teknik olarak açıklanabilir. Verilerin aynı veya benzer durumlar için ortak temalar altında kodlanmasıyla o kodun özünde ne olduğunun bulunduğu bir analiz şeklidir (Glesne, 2015, s. 259).

Çalışmanın evrenini mimarlık eğitimi alan mimar adayları oluşturmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın deseni, evrenin büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda amaçlı örnekleme yoluna gidilmiş ve Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde eğitim gören öğrencilerden 2022-2023 Güz Döneminde mesleki seçmeli ders olarak açılan 'Resimde Yeni Perspektifler' dersini alan öğrenciler (f=5) çalışma grubu olarak belirlenmiştir.

Çalışma grubunun belirlenmesi ve 'Resimde Yeni Perspektifler' dersinin seçilmesinde dersin amacı ve öğrenme çıktıları belirleyici olmuştur. Üretken, akılcı, yaratıcı, soyut analiz ve sentez yapma becerileri kazandırılması öngörülen dersin amacı "Öğrencinin resim tarihine dair bilgiler edinirken, resimde klasik sanat anlayışından modern bir yaklaşıma geçişte ressamların resim sanatını ele alışlarını farklı bakış açılarıyla ortaya koymaktır. Bu ders gerek resimlerin değişen konusunu gerekse ressamların felsefesini alışılmışın dışında irdelemeyi ve öğrencinin kendi sanatsal ve mimari gelişimine yaratıcı bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Ders bu anlamda deneysel çizim uygulamalarını içermektedir." olarak ifade edilmektedir. Dersin sonunda ise öğrencinin yaratıcı düşünmesi, sanatsal form üretebilmesi, sanatsal formlarla çevre arasında ilişki kurabilmesi, kendi anlatım dili ve olanaklarını malzemenin olanakları ile birleştirerek sanatsal bir bakış açısı oluşturabilmesi öngörülmektedir (Resimde Yeni Perspektifler Ders Bilgilendirme Dosyası, Ty.).

Dersin amacında açıkça ifade edildiği üzere, öğrencilerin sanatsal ve mimari gelişimine yaratıcı katkı sağlamak amacıyla sanat akımlarına ilişkin verilen bilgilendirmeler ardından deneysel çizim uygulaması yapılması planlanmıştır. Tablo 2'de de görüldüğü üzere, dersi alan öğrencilerin içerisinde bir kişinin bölüme yeni başlamış olması yapılacak olan deneysel tasarımların çerçevesinin sınırlandırılmasını gerekli kılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerden iki farklı proje uygulaması yapılması istenmiştir. İlk proje çalışmasının konusu "sütun tasarımı" ikinci proje konusu ise "merdiven tasarımı"dır. Öğrencilerin hazırlayacakları her proje konusu için üç farklı tasarım çalışması yapmaları ve her tasarım çalışmasında da farklı bir sanat akımını işlemeleri istenmiştir. Birinci ve ikinci proje konuları ile ilgili tasarım çalışmalarında seçilen sanat akımlarının aynı veya farklı olması öğrencilerin seçimine bırakılmış olup, her proje konusunda farklı sanat akımının işlendiği üç, toplamda da altı tasarım çalışması hazırlamaları istenmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların hazırlaması istenilen proje konuları ve tasarım çalışması sayısı dağılımı

	I. proje konusu "Sütun tasarımı"		II. proje konusu "Merdiven"
Seçilen sanat akımı	1. çalışma	Seçilen sanat akımı	1. çalışma
Seçilen sanat akımı	2. çalışma	Seçilen sanat akımı	2. çalışma
Seçilen sanat akımı	3. çalışma	Seçilen sanat akımı	3. çalışma

Hazırlanan birinci projeye öğrenciler üçer çalışmayla katılmış ve 15 çalışma değerlendirmeye alınmıştır. Bununla birlikte ikinci projeye bir öğrenci çalışmalarını teslim etmeyerek tamamen katılım göstermemiş ve bir öğrencide bir çalışma teslim etmeyerek kısmen katılım göstermiştir. Bu sebeple ikinci proje kapsamında sadece 11 çalışma değerlendirilmiştir.

Hazırladıkları tasarım çalışmalarlarıyla ilgili öncesi ve sonrası gözlem ve değerlendirmeleri için görüşleri alınan öğrencilerin görüşlerine ve çalışmalarına yer verilirken bilgileri açık olarak kullanılmamış olup "katılımcı" olarak tanımlanmıştır. Metni içerisinde yapılan atıflarda ise "katılımcı+numara" şeklinde kodlanan ve "Kx" şeklinde gösterilen katılımcılara ilişkin bilgilere Tablo2'de yer verilmiştir.

Tablo 2: Katılımcı Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Sınıf	Daha önce sanat temelli ders almış mı?
K1	Kadın	4	Evet
K2	Kadın	4	Evet
K3	Erkek	4	Evet
K4	Kadın	4	Evet
K5	Erkek	1	Evet

Çalışmada gözlem, uygulamanın yapıldığı dönemi kapsayan ders sürecinde yapılmış olup, yarı yapılandırılmış görüşmeler vize sınavlarının yapıldığı haftada gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcı ile ayrı ayrı gerçekleştirilen görüşmelerde yarı yapılandırılmış sorular çalışma amacına uygun olarak hazırlanmış olup, katılımcıların izni ile görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılara şu sorular yöneltilmiştir: Daha önce almış olduğunuz derslerde sanat akımları ile ilgili öğrendiniz bilgilerden neler hatırlıyorsunuz? Resimde Yeni Perspektifler dersinde öğrendiğiniz sanat akımları nelerdir? Sütun ve merdiven tasarımlarınızda hangi sanat akımını kullandınız ve neden tercih ettiniz? Proje ürünlerinizi mimari açıdan nasıl değerlendirirsiniz? Proje ürünlerinizi tasarımsal açıdan nasıl değerlendirirsiniz? Tasarımlarınızın yaratım sürecini görsel kültür bağlamında nasıl değerlendirirsiniz?

Kayıt altına alınan görüşmelerin deşifresi yapılmış ve elde edilen veriler, Nvivo12 nitel veri analiz programı aracılığıyla kod ve temalar oluşturularak tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Görüşmelerin analizinden elde edilen temalar çerçevesinde yapılan değerlendirmelerde her bir temaya ilişkin olarak katılımcıların görüşlerinden yapılan alıntılara yer verilerek bütüncül bir bakış açısıyla yorumlanmıştır.

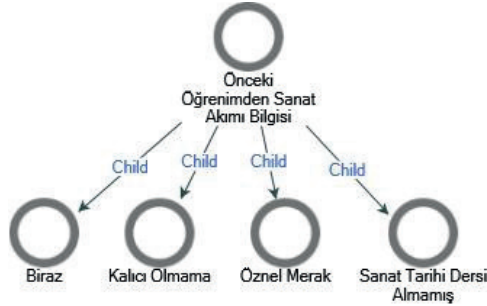
4. BULGULAR

Mimar adaylarının tasarımlarında sanat akımlarına ilişkin bilgilerini nasıl kullandıkları, tasarımlarını nasıl şekillendirdikleri ve değerlendirdiklerinin incelendiği çalışmanın bu bölümünde bulgulara ayrı başlıklar halinde yer verilmiştir.

4. 1. Mimarlık Bölümü Öğrencilerinin Sanat Akımlarına Dair Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılara öncelikle sanat akımlarıyla ilgili bilgi düzeylerinin anlaşılması adına “Daha önce almış olduğunuz derslerde sanat akımları ile ilgili neler öğrendiniz?”, devamında da uygulamanın yapıldığı “Resimde Yeni Perspektifler dersinde öğrendiğiniz sanat akımları nelerdir?” soruları yöneltilmiştir. Elde edilen temalar Şekil 1 ve Şekil 2’de görselleştirilerek değerlendirilmiştir.

“Daha önce almış olduğunuz derslerde sanat akımları ile ilgili neler öğrendiniz?” sorusunun yanıtlarının analizinde dört farklı temaya ulaşılmıştır. Bunlar sırasıyla; “biraz”, “kalıcı olmama”, “öznel merak”, “sanat tarihi dersi almamış” şeklindedir.

Şekil 1: Önceki Öğrenim Sanat Akımı Bilgisi

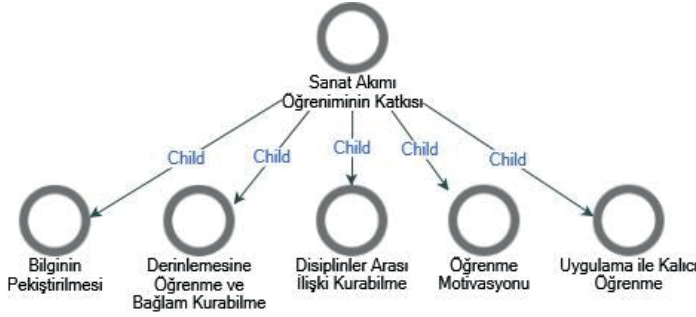
Yapılan görüşmelerde katılımcılar sanat tarihi ve sanat akımlarına dair bilgi sahibi olduklarını ancak bunun yeterli düzeyde ve derinlemesine ve kalıcı bir öğrenme olmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

K1 (2022), “Daha önce sanat tarihi ve mimarlık tarihi derslerinde hocalarımız biraz sanat akımlarından bahsetmişti. Çok hâkim değildim, bu derste (Resimde Yeni Perspektifler) ayrıntılı olarak daha çok görme fırsatım oldu.” derken, K3 (2022), “Sanat akımlarının onları birbirinden ayıran özellikleri vardır, bütün özellikleri olmasa da genel olarak yani isimlerini biliyordum ama ne kadar kalıcı tartışılır.” demiştir. Gerekçe olarak ise K2 (2022), “Sanat

akımlarını açıkçası birçok derste anlatıyorlar ama sürekli unutuyordum herhangi bir uygulama vs. yapılmadığı için.” diyerek uygulama eksikliğini dile getirmiştir.

Bununla birlikte bu eksikliğı gidermenin bireysel çabalarla olabileceğini ifade eden K4, (2022) ise “Mimarlık tarihi dersinde gördüm akımları. Daha önce kişisel merakım nedeniyle kitap alıyordum, başka yerde gördüğümü ya da öğrendiğimi söyleyemem. Yani kişisel merakım diyebilirim bu sayede biliyorum diyebilirim.” diyerek konu ile ilgili bilgi düzeyini görece hâkim olarak ifade etmiştir. Bir katılımcı ise 1. Sınıf olması nedeniyle ilk kez sanat akımlarını içeren bir ders aldığını belirtmiştir.

“Resimde Yeni Perspektifler dersinde öğrendiğiniz sanat akımlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusunun yanıtları incelendiğinde ise ulaşılan temalar Şekil 2’de gösterilmiştir. Bunlar: “Bilginin pekiştirilmesi”, “derinlemesine öğrenme ve bağlam kurabilme”, “disiplinlerarası ilişki kurabilme”, “öğrenme motivasyonu”, “uygulama ile kalıcı öğrenme”

Şekil 2: Sanat Akımı Öğreniminin Katkısı

Katılımcılar sanat akımlarına aşina olsalar da, yeterli öğrenmenin gerçekleşmediğini belirtmiş olsalar da, Resimde Yeni Perspektifler dersinde teorik olarak öğrendikleri yüzeysel bilgi olarak kalan sanat akımlarına ilişkin bilgilerin yapmış oldukları uygulama çalışmaları ile kalıcı hale geldiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte proje kapsamında hazırladıkları tasarım çalışmalarında mimari ile sanat akımlarını birleştirerek disiplinlerarası farklı bakış açıları kazandıklarını belirtmeleri önemli görülmektedir. Katılımcıların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir:

Bu derste aslında genel anlamda geçmişte öğrenimlerimde sadece akımların başlıklarını öğrenirken burada sanat akımlarının özelliklerini ve sadece mimaride değil, bunun işte görsel sanatlarda, plastik sanatlarda nasıl yansıdığını daha detaylı bir bilgilendirme oldu benim için. Özellikle daha detaylı olduğunu vurgulayabilirim çünkü alanımızla birleştirerek bir sürü iş yaptık, proje yaptık, kalıcı oldu (K1, 2022).

K2 (2022), “Burada şu an ilgilendiğim sanat akımlarını uygulama yaparak kullanma fırsatım olduğu için kesinlikle kalıcı oldu.” derken K3 (2022) “Daha önceden bir alt yapım yok da diyemiyorum ama yeterli değildi işte. Hem tekrar hatırlamam için hem de pekiştirmem için iyi olduğunu söyleyebilirim.” demiştir.

4.2. Mimarlık Bölümü Öğrencilerinin Projelerinde Sanat Akımlarını Kullanırken Dikkat Ettikleri Noktalara İlişkin Bulgular

Görsel kültür bağlamında sanat tarihi ve sanat akımları çerçevesinde katılımcılardan iki farklı uygulama projesi istenmiştir. Bu projelerden ilki üç farklı sanat akımını kullanarak üç farklı sütun tasarımı; ikincisi ise üç farklı sanat akımından temellendirilen üç farklı merdiven tasarımıdır. Katılımcıların öğrendikleri bilgileri kullanım şekillerinin ve eleştirel bakış açılarının ortaya konulması amacıyla tasarımlarında hangi sanat akımını neden tercih ettikleri sorgulanmıştır.

Öncelikle katılımcılara “Sütun tasarımlarınızda hangi sanat akımını kullandınız ve neden bu sanat akımını tercih ettiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtlarına göre sütun tasarımlarında tercih ettikleri sanat akımları tablolaştırılarak Tablo3’te paylaşılmıştır.

Tablo 3: Sütun Tasarımı Proje Ödevlerinde Tercih Edilen Sanat Akımları

	1. Çalışma	2. Çalışma	3. Çalışma
K1	Fütürizm	Neo Klasizm	Süprematizm
K2	Pop Art	Romantizm	Kübizm
K3	Dadaizm	Roma Dönemi	Maniyerizm
K4	Dadaizm	Puantizm	Soyut Resim
K5	Barok ve Rokoko	Romantizm	Süprematizm

Katılımcıların on iki farklı sanat akımını kullanarak hazırladıkları sütun tasarımlarında Dadaizm, Süprematizm ve Romantizm 2’şer çalışmada kullanılmıştır. Katılımcıların çalışmalarını özelinde tercih ettikleri sanat akımlarını kullanma gerekçeleri sırasıyla şu şekildedir.

- Sütun tasarımlarına Şekil 3’te yer verilen K1, sanat akımlarından Fütürizm, Neo Klasizm ve Süprematizmi seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

Şekil 3: K1'e ait sütun tasarımları

... Fütürizm akımı daha çok hareket, hareketli bir nesne oluşu aslında fütürizmin mimarideki ve sanattaki yeri biraz daha farklı çünkü normalde daha yumuşak çizgilerken mimaride daha keskin, sert çizgileri var. O yüzden birazcık daha yumuşak çizgilerle hareket, devamlılık esaslı bir tasarım yapma odaklı ilerledim. Neo Klasizm, tamamen sütunların başlıkları süslü, baktığımızda üçgen alınlıklar, süslü başlıklar görüyoruz. O yüzden ben de aslında yapıda olan üçgen alınlıklı başlıklarımı koyarak daha farklı bir bakış açısıyla yaklaştım. Süslü bir başlık etkisiyle devam ettirdim. Süprematizm, tamamen geometrik şekillerin hâkim olduğu bir sütun tasarımı kullandım. Ama bunları yaparken ritim, hareket vs. tasarım öğelerini de kullanarak daha oranlı ve uyumlu bir tasarım elde ettim (K1, 2022).

K1'in anlatımından ve ortaya koyduğu ürünlerden çıkışla başarılı tasarımlar yaptığı, yaptığı tasarımlarını da çalışmanın amacına uygun olarak temellendirildiğini söyleyebiliriz.

- Sütun tasarımlarına Şekil 4'te yer verilen K2, sanat akımlarından Pop Art, Romantizm ve Kübizmi seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

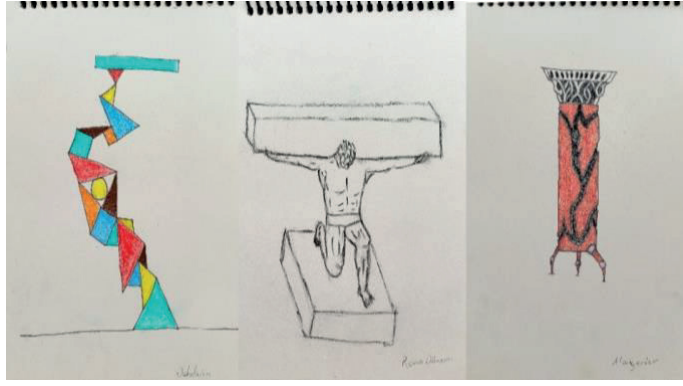

Şekil 4: K2'ye ait sütun tasarımları

Öncelikle Pop Art'ı tercih ettim. Renkler ve şekiller ilgimi çekmişti, çarpıcıydılar ve çok netteler. Bu sebeple o şekilleri ve renkleri vurguladığım bir sütun tasarımı yaptım. Sonrasında Romantizm akımını tercih ettim. Önerinizle kadının güçlü yönlerini ortaya çıkaran güçlü bir akımdı, bu sebeple kadın figürüne yakın köklerinden doğan bir sütun tasarlamayı tercih ettim. Kadının güçlü yönlerini gösterebilme fikri ilgimi çekti aslında. Son olarak Kübizm akımını seçtim. Farklı açılardan bakması ve şekillerin daha keskin, daha net şekillerde olması ve renklerin kullanımı ilgimi çekti. Farklı açılardan bakışlar mevcut aslında bu akımın içinde. Farklı açı yöntemleri değişti, ilgimi çekti (K2, 2022).

Kullanmayı tercih ettiği sanat akımlarını ve bu doğrultuda ortaya koyduğu tasarımları anlatan K2'nin de başarılı tasarımlar yaptığı söylenebilir.

- Sütun tasarımlarına Şekil 5'te yer verilen K3, sanat akımlarından Dadaizm, Roma Dönemi ve Manierizmi seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

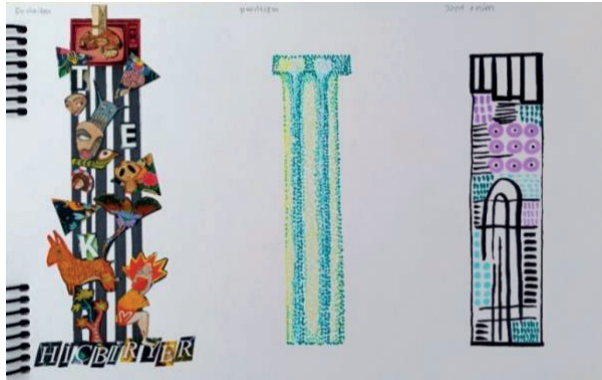

Şekil 5: K3'e ait sütun tasarımları

Dadaizm'de kolon bir taşıyıcı olduğu için daha sabit ve güçlü durması gerekiyor. Ben biraz eleştiri getirmek için çarpıttım biraz. Bunu gören biri binayı taşıyabileceğini asla düşünmeyecek. Yıkılacağını düşüneceği için rahatsız olacak. Burada insanları rahatsız etmeyi düşündüm. Roma Dönemi'nde yapılan heykeller ve binalar insan üzerindeki ezici üstünlüğü hoşuma gidiyordu diyebilirim. O yüzden devasa bir insan suretini bir kolon olarak kullanmak biraz farklı bir anlam kattı bence. Ezici üstünlük terimi üzerinde durduğumu söyleyebilirim. Maniyerizm'de de daha klasik süslemeden ziyade teknolojinin ve gelecekteki öğelerin eskinin yerini alacağını düşündüğüm için biraz eleştirel bir bakış açısı oldu. Eskiye nazaran yeninin yerini almasını eleştirel bir bakış açısıyla öne çıkarmak istedim (K3, 2022).

Eleştirel bir yaklaşım dilini ele alan K3'ün hazırladığı çalışmaların amaçladığı doğrultuda yapılandırıldığı ve dersin amacı doğrultusunda başarılı bir tasarım dili geliştirdiği söylenebilir.

- Sütun tasarımlarına Şekil 6'da yer verilen K4 sanat akımlarından Dadaizm, Puantizm, Soyut Resim seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

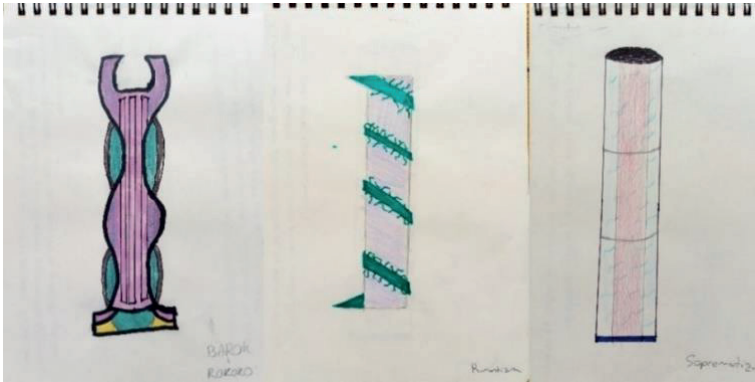
Şekil 6: K4'e ait sütun tasarımları

Dadaizm bana ilginç geldi. Gördüğüm örneklerden dolayı böyle kolaj tekniğiyle yapılan şeyler çok ilgimi çekti ve onları denemek istedim. Burada bir eleştiri var, eleştirdikleri bir şey var sanata karşı, o beni kendine çok çekti. Belki kolaj tekniğinde bir şey katmış olabilirim. Bir de yazı ekledim "hiçbir yer" yazmışım

orada aslında o işte şeyi eleştiriyorum, sanat eleştirisini. Puantizm de çok sabır isteyen, çok emek isteyen bir akım, denemek istedim, deneyimlemenin nasıl olacağı fikri beni heyecanlandırdı. Noktalarla yapıyor ya küçük küçük parçalardan bütüne gidilince harika işler çıkıyor, aslında parça ve bütün ilişkisi var, bu yüzden denemek istedim. Soyut Resimde de çok özgür hareket edebileceğimi tahmin ettiğim için seçtiğimi söyleyebilirim. Sosyal medyadan etkilenerken denemek istedim. Çünkü artık hep onunla ilgili şeyler çıkıyor karşıma (K4, 2022).

Benzer şekilde eleştirel bir dil ile tasarımlarını tamamlayan K4'ün de temellendirdiği sanat akımlarına atıf yaparak özgün bir tasarım dili kullandığı ve dersin amacına yönelik olarak başarılı bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Henüz 1. sınıf olan ve daha önce herhangi bir tasarım, çizim, sanat tarihi vb. ders almayan K5, bu ders ile ilk kez öğrendiği bilgilerini yine ilk kez çizim yaparak pekiştirmiştir. Ders kapsamında yapılan değerlendirme bu fark gözetilerek yapılmıştır.

- Sütun tasarımlarına Şekil 7'te yer verilen K5, sanat akımlarından Barok ve Rokoko, Romantizm, Süprematizm seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

Şekil 7: K5'e ait sütun tasarımları

Konulara hâkim olmadığım için kişisel yakınlıklarına göre seçtim diyebilirim. Bu Barok mimarisi Rönesans mimarisi biraz daha beni yansıtıyor diyebilirim. Kasvetli, pastel tonlarda. Romantizmle biraz daha duygusal bağ kurduğumu söyleyebilirim yani süslemeleri falan çok ilgi çekici oldu benim için. Süprematizm biraz daha içimizdeki duyguları geometrik şekillerle yansıtmanıza olanak verdiği için ilgimi çekti aslında, benim için çok farklı bir bakış açısı oldu çünkü. Barok ve Rokoko için yaptığım sütunda en alt ve en üst kısımda genişleyen tarafları, kullandığım pastel renkler, ana yüzeyde olan göçükler de rastlanıyor Barok'ta mesela. Romantizm'de biraz daha sürreal bir çalışma. Bir kolon var o kolonun etrafında bir dal var onu saran, aslında sıkıyor onu ama kolon da ayakta kalabiliyor, yıkılmıyor. Süprematizm duyguların şekilciliği ile alakalı demiştim. Ortada yine kolon var, bu kolon binayı ayakta tutuyor. Dıştan baktığımızda ana kolonun dışında bir cam çerçeve var, ama cam olması, hafif olması, kırılğan gibi görünmesi onu güçsüz kılıyor. Böyle bir bakış açısı kattım (K5, 2022).

Ortaya koyduğu ürünleri temellendirdiği sanat akımlarını ve ürünlerinin tasarımsal değerlendirmesini oldukça iyi betimleyen K5'in de başarılı tasarımlar yaptığı ve yaptığı tasarımların çalışmanın amacına uygun olduğu söylenebilir.

Katılımcılara ikinci proje çalışmalarıyla ilgili olarak "Merdiven tasarımlarınızda hangi sanat akımını kullandınız ve neden bu sanat akımını tercih ettiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtlarına göre merdiven tasarımlarında tercih ettikleri sanat akımları tablolaştırılarak Tablo4'te paylaşılmıştır.

Tablo 4: Merdiven Tasarımı Proje Ödevlerinde Tercih Edilen Sanat Akımları

	1.Çalışma	2.Çalışma	3.Çalışma
K1	Fütürizm	Süprematizm	Barok
K2	Katılmadı	Katılmadı	Katılmadı
K3	Neo Klasizm	Dadaizm	Süprematizm
K4	Fovizm	Fütürizm	Dadaizm
K5	Barok	Rönesans	Katılmadı

Katılımcıların yedi farklı sanat akımını kullanarak hazırladıkları merdiven tasarımlarında bir önceki projede olduğu gibi Dadaizm ve Süprematizm 2'şer çalışmada kullanılmıştır. Aynı zamanda 2'şer çalışma ile Fütürizm ve Barok akımları da merdiven projesinde öne çıkan sanat akımları olmuştur. Merdiven tasarımı projesine ilk proje çalışmasından farklı olarak hiçbir çalışma teslim etmeyerek tamamen katılım göstermeyen bir kişi ve üç çalışmadan yalnızca ikisini teslim ederek kısmen katılım gösteren bir kişi bulunmaktadır. Bu nedenle sadece 11 çalışma değerlendirilmiştir. Katılımcıların çalışmaları özelinde tercih ettikleri sanat akımlarını kullanma gerekçeleri sırasıyla şu şekildedir.

- Merdiven tasarımlarına Şekil 8'te yer verilen K1, sanat akımlarından Fütürizm, Süprematizm, Barok akımlarını seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

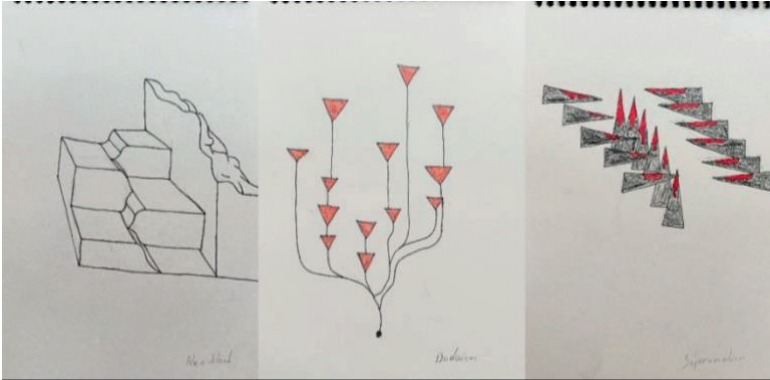
Şekil 8: K1'e ait merdiven tasarımları

İlk çalışmamda yine fütürizm kullanmak istedim, bu sefer merdivenin yandan, önden yani perspektif görünüş değil de bir tık arkadan görünüşünü çizmek istedim ve merdivenin aslında daha çok galeri boşluğunda bir hareket ve akım yakalamak istedim. Sanki böyle bir boşluktan yukarı, bir harekete çıkıyormuş

mantığıyla yaptım. Aynı zamanda merdivenin arka kolunu daha sanki böyle bir anda canlanacakmış gibi kullanarak yaptım. Bir tık daha canlanan bir tasarım odağıyla hareket ettiğimi söyleyebilirim. İkinci tasarımı Süprematizm, birazcık daha keskin hatlarla yine aynı şekilde geometrik şekillerin kullanımı odaklı gidildi. Daha perspektif bir bakış açısıyla, sanki merdivenin korkulukları farklı geometrik şekillerden oluşmuş gibi, aynı zamanda merdivenin oturduğu yüzey de farklı geometrik şekillerden oluşmuş gibi tasarlanıp geometrik şekillerin uyum ve denge içerisinde olduğu bir tasarım yapma anlayışıyla devam ettim. Üçüncü tasarımı Barok, aslında burada da öncelikle birazcık o dönemdeki mimari merdivenleri inceledim. Genelde basamaklar daha oval bir şekilde gelip, böyle orantısı küçük küçük gelip giderek büyüyen merdiven basamakları vardı daha oval bir şekilde. Merdivenin korkulukları da genelde çok süslü, dönemi yansıtan başlıklar olurken, barok dönemde koyu renk tercih edildiği için ben de tasarımımda daha çok koyu, biraz o dönemin buhranlı halini yansıtan renkler ve desenler kullanmaya çalıştım (K1, 2022).

K1'in tasarladığı merdivenleri ve yaptığı tasarımları çalışmanın amacına uygun olarak başarıyla ortaya koyduğu söylenebilir.

- Merdiven tasarımlarına Şekil 9'da yer verilen K3, sanat akımlarından Neo Klasizm, Dadaizm, Süprematizm akımlarını seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

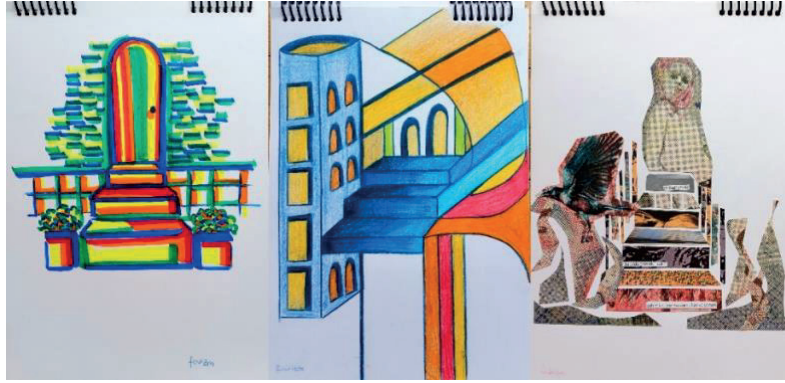

Şekil 9: K3'e ait merdiven tasarımları

Merdiven dediğimizde mimarlıkta daha klasik bir perspektiften basamaklar geliyor aklımıza. O yüzden Neo Klasik'te daha klasik bir merdiven tasarımına yöneldim. Dadaizm'de ise yine alışılmışın dışında bir bakış yakalamak istedim. Binalarda da yumuşak bir bölgedir ya depremde vs. merdivenler, insanların güvende hissedemeyeceği, bakınca rahatsızlık hissedeceği tasarımlar yapmak istedim çünkü zaten Dadaizm bunu amaçlar, rahatsızlık verir. Süprematizm'de ise aynı şekilde bir önceki tasarımımda olduğu gibi standartlaşmış şeklin dışına çıkmak istedim açıkçası. Merdiven denilince akla ilk gelen klasik bir görüntüden ziyade daha soyut bir şey çalıştım (K3, 2022).

Yine eleştirel bakış açısını öne çıkaran K3'ün hazırladığı merdiven tasarımlarının amaçladığı doğrultuda yapılandırıldığı ve çalışmanın amacı bakımından başarılı bir tasarım dili kullandığı söylenebilir.

- Merdiven tasarımlarına Şekil 10'da yer verilen K4, sanat akımlarından Fovizm, Fütürizm, Dadaizm akımlarını seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

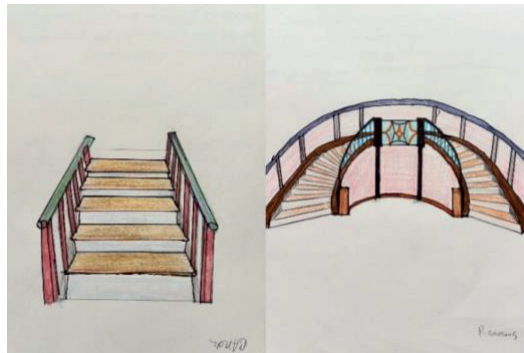

Şekil 10: K4'e ait merdiven tasarımları

Fovizm'de renkler çok hoşuma gidiyordu. Fütürizm'de de aslında yine gördüğüm renkler ve örnekler çok hoşuma gitmişti, zaten biraz onları andırıyor aslında yaptığım şey. Dadaizm de zaten dediğim gibi tasarım dili olarak beğeniyorum. Fovizm'de daha çok renkler baskın olduğu için burada da sadece renkler üzerinde yoğunlaştım aslında var olan boyanın o saf halini kullanıyorlar hani kırmızı sarı turuncu artık neyse hani karıştırmıyor etmiyor. Biraz onu ön plana çıkardım. Fütürizm'de yani çok böyle anlamsız oluyor aslında ama bütüne baktığınızda bir şey anlatıyor. Çizgilerin uzaması, onların bir şeylere dönüşmesi falan. Biraz onu ön plana çıkardım. Dadaizm'de yine bir eleştiri gibi yaklaşmayı tercih ettim. Burada yazılarla eleştiri getirdim daha ağırlıklı olarak sanırım (K4, 2022).

Merdiven tasarımlarında da sanatın doğasında olduğu gibi eleştirel bakış açısını devam ettiren K4'ün yola çıktığı sanat akımlarını benimseyerek betimlediği ve dersin amacına yönelik olarak başarılı bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir.

- Merdiven tasarımlarına Şekil 11'da yer verilen K5, sanat akımlarından Barok ve Rönesans akımlarını seçme gerekçelerini şu şekilde açıklamaktadır.

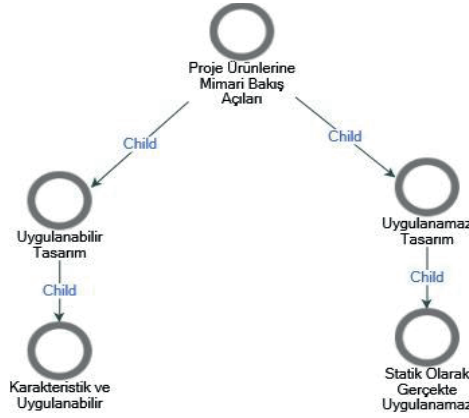
Şekil 11: K5'e ait merdiven tasarımları

Yine Barok akımını tercih ettim. 2.de Rönesans tercih ettim. Sarayların girişindeki çift taraflı merdivenlere benziyor, güç ve hakimiyet kokuyor. Saray yapısını temsil etsin istedim, renkleriyle şekilleriyle olsun içeriyor bu akımdan öne çıkan öğeleri. Rönesans'taki renklerin dışında çift taraflı olması, ortaların cam, dışlarının kalın duvarla çerçevelenmesi falan halklar sarayın çatışmasını anlatıyor. Barokta da keskin ve net hatlar kattım, döneme uygun olarak (K5, 2022).

Uygulama projesin kapsamında ürettiği merdiven tasarımlarını, tasarımda dikkat ettiği sanat akımı özellikleriyle özdeşleştiren ve bunu görüşlerinde dersin amacına uygun olarak ifade eden K5'in de başarılı merdiven tasarımları yaptığı söylenebilir.

4.3. Mimarlık Bölümü Öğrencilerinin Sanat Akımlarından Çıkışla Tamamladıkları Projeleri Mimari Açıdan Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular

Uygulama projelerini tamamlayarak hazırladıkları tasarımlarını açıklayan katılımcılara görsel kültür bağlamında eleştirel bakış açılarına ışık tutabilmesi adına "Proje ürünlerinizi mimari açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtları "uygulanabilir tasarım" (f=3) ve "uygulanamaz tasarım" (f=2) olarak iki tema altında toplanmıştır (Şekil 12). Uygulanabilme ve uygulanama gerekçeleri sorgulandığında ise uygulanabilir tasarımların "karakteristik ve uygulanabilir olduğu" (f=3), uygulanamaz tasarımları ise "statik gerekçeyle uygulanamayacağı" (f=2) yönünde görüş bildirilmiştir.

Şekil 12: Katılımcıların proje ürünlerine mimari bakış açıları

Uygulanabilirlik ilkesine göre öğrenciler, ürünlerini temellendirmeyi seçtikleri sanat akımlarının kendi özelliklerine göre değişkenlik gösterdiğini, bazı düzeltmelerle en "uçuk" tasarımlarının bile uygulanabilir hale gelebileceğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda K1'in, ifadesi bu temayı desteklemektedir

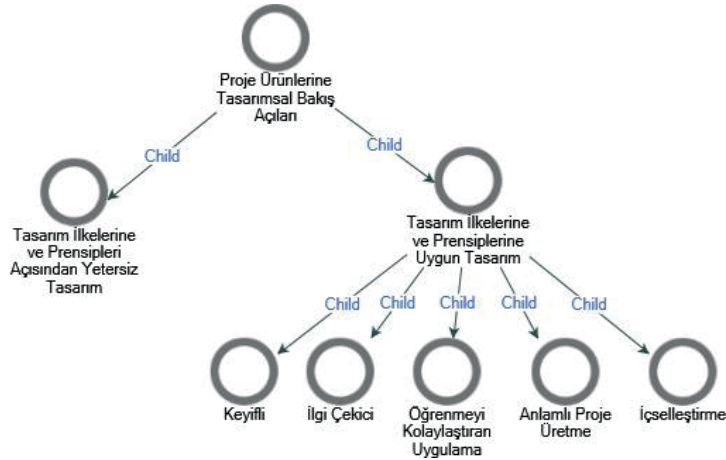
Mimari açıdan mimarlıkta biraz daha gerçek hayata uyumlu olması gerekiyor, benim yaptıklarım çok uçuk kaldı. ...Bu açıdan Fütürizm'de yaptığım tasarım olabilir belki sonuçta yan öğeler eklenerek belki bu algı verilebilir. Barok dönemde

zaten yapılmış merdivenlerden çıkışla yaptığım için mimari anlamda mümkün olabileceğini düşünüyorum (K1, 2022).

Çalışmalarını planlarken uygulanabilirlikten uzak bir çıkış yakalayan K2, “Bu tasarımları sadece 2 boyutlu çizim olarak düşünerek yaptım. ... 3. boyut olmadığında da biraz mimarlıktan uzak gibi geliyor yani benim kafamda bu açıdan düşünmediğim için.” diyerek diğer bir alt temayı işaret etmektedir. Henüz ilk kez uygulama projesi hazırlayan K5 ise “Mimari açıdan yaptığım çoğu tasarım gerçekte uygulanmış veya uygulanmaya müsait şeyler. Zaten örnek olarak sadece kendi yorumumu biraz daha fazla katarak yaptım.” ifadesiyle tasarımlarının uygulanabilir olduğunu ifade etmiştir.

4.4. Mimarlık Bölümü Öğrencilerinin Tamamladıkları Projeleri Tasarımsal Açıdan Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular

Katılımcılara, hazırladığı tasarım çalışmalarını disiplinlerarasılık bağlamında eleştirel bakış açılarını betimlemek adına “Proje ürünlerinizi tasarımsal açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtları analiz edildiğinde iki ana temaya erişilmiştir. Bunlar; “tasarım ilkeleri ve prensipleri açısından yetersiz” (f=1) ve “tasarım ilkeleri ve prensiplerine uygun” (f=4) tasarımdır. Şekil 13’te yer alan temalar göstermektedir ki tasarım ilkelerine ve prensiplerine uygun olarak değerlendirilen çalışmalar aynı zamanda “keyifli”, “ilgi çekici”, “öğrenmeyi kolaylaştıran”, “anlamlı”, “içselleştirilebilen” çalışmalar olarak tanımlanmıştır.

Şekil 13: Katılımcıların proje ürünlerine tasarımsal bakış açıları

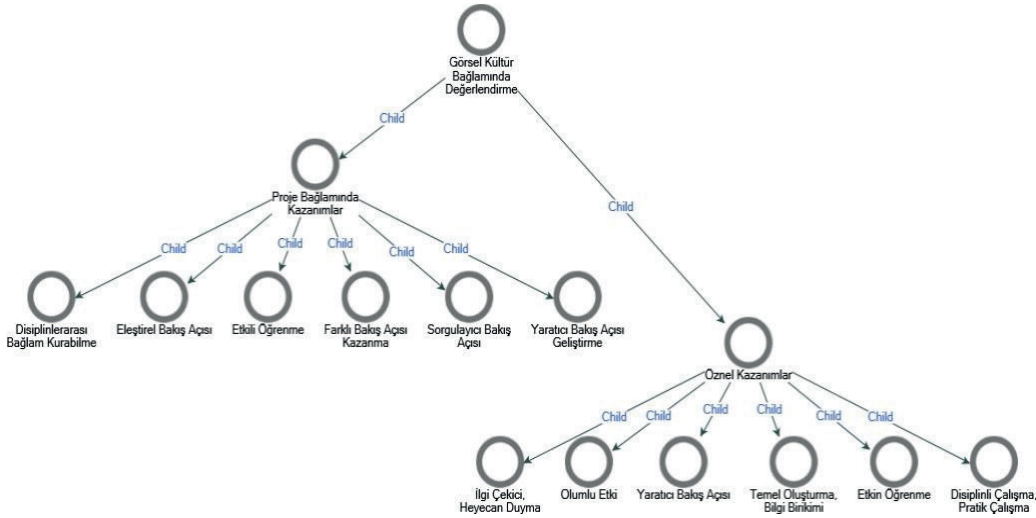
Katılımcılar, tasarımlarının bir kısmının tasarım ilke ve prensiplerine uygun olmadığını, tasarımlarını planlarken bunlara dikkat etmelerinin önemli olduğunu ve bu sebeple bazı tasarımlarının yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ortaya koydukları ürünleri oldukça objektif eleştirebildiği görülmüştür.

Bununla birlikte genelde ders işleniş planında ilk haftalarda özellikle üzerinde durulan tasarım ilke ve prensiplerine uygun çalışıldığını söylemek mümkündür. Katılımcılar tasarım

ilke ve prensiplerine nasıl dikkat ettiğini şu ifadelerle açıklamışlardır: “Tasarım ilke ve prensiplerini düşününce genel olarak hiyerarşi, renk, uyum, egemenlik gibi kavramları etkin olarak kullanabildiğimi düşünüyorum. Elimden geldiğince dikkat ettim, renk seçimlerine, ritim vb.” (K1, 2022), “Oran orantıya baktığımda sayfayı nasıl kullanmam gerektiğini düşündüm, ona göre eskizler yaptım. O tür bilgileri kullandım aslında ya da hani pencereleri nasıl konumlanacağı o perspektif gibi” (K4, 2022).

4.5. Mimarlık Bölümü Öğrencilerinin, Sanat Akımlarından Yola Çıkarak Hazırladıkları Projelerini Görsel Kültür Bağlamında Nasıl Değerlendirdiklerine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında katılımcıların proje çalışmaları için sanat akımlarından yola çıkarak sütun ve merdiven tasarımı yapmaları istenmiştir. Tasarımlarını hazırlarken daha önceden almış oldukları dersler ve çalışma süresince devam ettikleri Resimde Yeni Perspektifler kapsamında edindikleri bilgiler çerçevesinde yaratıcılıklarının ve üreticiliklerinin görsel kültür bağlamında değerlendirilmesi istenmiştir. Bu nedenle katılımcılara “Tasarımlarınızın yaratım sürecini görsel kültür bağlamında nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların yanıtlarının iki ana tema ve altında 12 alt temada yoğunlaştığı görülmüştür (Şekil 14).

Şekil 14: Genel Kültür Bağlamında Değerlendirme

Yanıtlar, “Proje Bağlamında” (f=5) ve “Öznel” (f=5) olarak iki ana tema üzerine yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda katılımcılar ortaya çıkan ana ve alt temaların tamamını “kazanım” olarak nitelendirmişlerdir. Katılımcılar çalışma kapsamında edindikleri kazanımları şu şekilde dile getirmişlerdir.

Tekniklerini belki projelerimizin kullanabiliriz pafta tekniklerini, Puantizm’deki özellikleri eskizlerimizde sunum açısından paftalarımızı kullanabiliriz. Mimarlık temelli derslerde sanat akımlarının kullanılmadığı, daha teknik düşündüğümüz

derslerdense bu daha çok ilgimi çekti. Bana olumlu etkisi oldu. Yani farklı bakış açısı kazandığımı söyleyebilirim (K2, 2022).

Kazanımlarını yaratıcılıkla ilişkilendiren K4 (2022), aynı zamanda eleştirmiş ve kişisel gelişimini şu şekilde dile getirmiştir:

Günlük hayatımda konuşacak konular arasına girdi aslında. Aynı zamanda derslerde adı geçtiği zaman da "hı bu oydu" diyebiliyorum artık. Aklımda bir imge canlanıyor onun dışında yani bir tabloyu gördüğümde aşağı yukarı bir fikrim oluşabiliyor artık. Bu derste yaptığım tasarımlarımı kesinlikle portfolyomda kullanacağım. Bizim alanımızda böyle çalışmalara hiç rastlamadım, yaratıcı çalışmalar adı altında benim o yönümü gösterebilir diye düşünüyorum (K4, 2022).

"Sabit bir cismin farklı sanat akımlarıyla ne kadar farklı olabileceğini gördüm yani bunu da tasarımlarımda kullanabileceğimi düşünüyorum." diyerek K3 (2022) kazandığı farklı bakabilme yetisini vurgularken, K5 (2022) kazanımının farklı bir boyutunu vurgulamaktadır:

Aslında insan gördüklerinden beslenen bir canlı olduğu için ortaya bağımsız özgün bir şey koymamız için bizim bilgi birikimimiz olması lazım. Bunun için katkısı olduğunu nasıl bir katkı, yeni şeyler öğrendik. Biz de ileride ortaya bir şey koyacağımız zaman bir tasarım yapacağımız zaman bunların karışımı ve özgün bir yorumumuzu katarak yapacağız (K5, 2022).

5. SONUÇ

Bireyin maruz kaldığı ileti bombardımanında tavır, davranış, bakış açısını etkileyen görseller bir adım sonrasında kültürünü de etkilemekte ve şekillendirmektedir. Özellikle içerisinde bulunduğu çağdan, teknolojiden, toplumdaki etkilenerek şekillenen ve yaratıcılık gerektiren tasarımların bu etkileşimden ayrı olarak düşünülmesi mümkün değildir. Bu nedenle de tasarımcıların doğru ve amaca uygun tasarımlar ortaya koyabilmesi hem alana özgü teknik bilgilerle hem de sanatsal bilgilerle geliştirdiği yaratıcılıkları, eleştirel bakış açıları ile mümkün olabilmektedir.

Eserlerinde sanatsal dokunuşlara yer veren alanlardan birisi de mimaridir. Bu anlamda mimar adaylarının kendisini besleyen kaynakları nasıl gördüğü, yaratıcılıklarının nasıl beslediğinin ve bakış açısını nasıl şekillendirdiğinin ortaya konulması önemli görülmektedir. Dolayısıyla mimar adaylarının tasarımlarını sanat akımları ile nasıl geliştirdiği, bilgilerini nasıl kullandıkları, bakış açılarının nasıl olduğunun ortaya konulması amacıyla hazırlanan çalışmada; beş farklı katılımcının "sütun tasarımı" ve "merdiven tasarımı" konulu projelerinde 3'er tasarım yapmaları ve her bir tasarımı farklı sanat akımıyla ilişkilendirmesi istenmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların tasarladığı toplam 26 çalışma incelenmiş ve yarı yapılandırılmış görüşmelerle katılımcıların değerlendirmeleri alınarak edilmiştir.

Katılımcıların sanat akımlarıyla ilgili bilgi düzeylerinin anlaşılması, Resimde Yeni Perspektifler dersinde öğrendikleri bilgilerin ortaya konulması, amacıyla yöneltilen sorulara

verilen yanıtlarında ortaya konulan hususlar şu şekildedir. Katılımcılar, sanat akımları ile ilgili bilgi sahibidir. Bu bilgileri önceki öğrenimlerinden edindikleri genel olarak teorik bilgilerden oluşmaktadır. Ancak yeterli düzeyde ve derinlemesine bilgi sahibi değillerdir ve konu ile ilgili kalıcı bir öğrenme gerçekleşmemiştir. Bununla birlikte devam ettikleri ve çalışmalarına katıldıkları Resimde Yeni Perspektifler dersi kapsamında yaptıkları uygulama çalışmaları ile bilgileri pekiştirilmiş, derinlemesine öğrenmenin gerçekleşmiş, kavramlar arasında bağlantı kurabilmişler ve öğrenme motivasyonları olumlu yönde artış gösterdiği göstermiştir.

Proje çalışmalarında yola çıktıkları sanat akımlarını seçme nedenlerine ilişkin somut bir gerekçe belirtmeyen katılımcılar, tasarımlarında mimari ile sanat akımlarını birleştirerek disiplinlerarası farklı bakış açıları kazandıklarını ve bunun önemli olduğunu belirtmişlerdir. Tasarımlarında büyük oranda başarılı olarak değerlendirilen katılımcıların, eleştirel bir dil ve bakış açısıyla yaklaştığı sanat akımlarına atıf yaparak, özgün bir tasarım dili kullanmış ve çalışmanın amacına uygun ürünler ortaya koymuşlardır.

Görsel kültür bağlamında eleştirel bakış açılarına ışık tutabilmesi adına katılımcıların *çalışmalarını mimari açıdan ve tasarım açısından değerlendirmeleri* istenen katılımcılar, mimari açıdan “uygun” ve “uygun olmayan” tanımlaması yaparken tasarım açısından ise “tasarım ilkeleri ve prensipleri açısından yetersiz” ve “tasarım ilkeleri ve prensiplerine uygun” tanımlaması yapmışlardır. Tasarımlarının bir kısmının tasarım ilke ve prensiplerine uygun olmadığını, tasarımlarını planlarken bunlara dikkat etmelerinin önemli olduğunu ve bu sebeple bazı tasarımlarının yetersiz olduğunu ifade eden katılımcıların, çalışmalarını objektif ve eleştirel olarak değerlendirebilmeleri olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Tasarımlarını hazırlarken edindikleri bilgiler çerçevesinde *yaratıcılıklarının ve üreticiliklerinin görsel kültür bağlamında değerlendirilmesi* istenen katılımcıların değerlendirmeleri “proje bağlamında” ve “öznel” olarak iki ana tema çerçevesindedir. Ana temalar ve bağlı alt temaları ifade ederken katılımcılar bunları “kazanım” olarak tanımlamışlardır. Görüşmeler sonucunda ortaya çıkan kazanımların hiçbiri diğerinden daha çok veya daha az önemli değildir. Bununla birlikte “disiplinlerarası bağlam kurabilme”, “farklı bakış açısı kazanma”, “sorgulama” ve “eleştiri yapabilme” kazanımlarının, çalışmanın amacını olumlu nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların yapmış oldukları tasarım çalışmaları genel olarak ele değerlendirildiğinde, uygulanabilirlik ilkesine çeşitli tasarımların dikkat ettikleri söylenebilir. Değerlendirmelerinde tasarım çalışmalarına ilişkin mimari açıdan yorum yaparken, alana özgü terimleri kullanmaları ve bunları sanat akımlarının karakteristik özellikleriyle harmanlayarak aktarmaları çalışmanın amaçları arasında yer alan katılımcıların eleştirel bakış açısına sahip olmaları ve bunu değerlendirmelerine yansıtmaları hedefine ulaştığını gösteren bir çıktı olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların çalışma kapsamında hazırladıkları tasarımların mimarlık alanıyla pekiştirilerek projeleştirilmesi çok daha kalıcı bir öğrenme

gerçekleşmesini sağlamıştır. Aynı zamanda eğitim aldıkları alanla ilgili yaptıkları uygulama çalışmaları ile görülebilir, değerlendirilebilir somut çıktılardan ortaya konulması, katılımcılar açısından zevkli, merak uyandırıcı, heveslendirici diğer bir ifadeyle motivasyonu yükseltme anlamında etkili olmuştur. Ortaya çıkan tasarım çalışmalarının anlatımı, incelenmesi ve değerlendirmesi katılımcıların sanat eleştirisi ve eser analizi yapabilme becerileri artırırken aynı zamanda farklı bakış açıları kazanmalarını, eleştirel değerlendirme yapabilmeleri de mümkün olmuştur.

Katılımcıların ortaya koydukları tasarım ürünlerini ortaya çıkarmada daha bilinçli bir yol izledikleri, sorgulama yetisi kazandıkları, estetik kaygı güttükleri, günlük yaşamda imgeleri bu bağlamda anlamlandırabildikleri sonuçlarına varılan çalışmada görsel kültür ve sanat temelli eğitimler ile mesleki alanın birleştirilmesine yönelik yapılacak uygulama çalışmaları ile mimar adaylarının nitelik olarak daha başarılı ve yaratıcı ürünler ortaya koymaları mümkündür. Bu bağlamda mimarlık eğitimi planlanırken teknoloji destekli teknik derslerin yanı sıra görsel kültür ve sanat temelli derslerin nispeten daha yoğun ve teorik bilgidan ziyade uygulama çalışmalarıyla destekli planlanarak yürütülmesinin önemi ve gerekliliği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Balkır, N. (2011). Sanat ve Tasarım Eğitiminde Görsel Kültür. 1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu, Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Barnard, M. (2010). *Sanat tasarım ve görsel kültür*. Ankara: Ütopya.
- Barnard, M. (2014). *Graphic design as communication*. Routledge.
- Başer, İ. (2015). Görsel Sanatlar Eğitiminde Görsel Kültür Kuramının Kullanımı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Benjamin, W. (1936). The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction. *In Illuminations* (p. 217-251). Schocken Books.
- Çelikli, Z. (2021). Görsel Kültür Neyi Amaçlar? (Yüksek Lisans Ödevi). Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duncum, P. (2001). Visual Culture: Development Definitions, and Directions for Art Education. *Studies in Art Education*, 42(2), p. 101-112.
- Duncum, P. (2005). Visual Culture Art Education: Why, What and How? Richard Hickman (Ed), *Critical Studies in Art & Design Education içinde*, (s.151-162). USA: NSEAD.
- Eker, M. ve Aslan, H. (2010). Görsel Kültür ve Medya Okuryazarlığı: Sanat Eğitiminin Kamusal Açılımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), s. 251-268.
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş*. Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoğlu (Çev. Ed.) Ankara: Anı Yayıncılık.

Güçhan Şahin, N. (2023). 2021-2023 döneminde MİDEKON'un mimarlık eğitiminin niteliği, asgari koşulları ve süresi ile ilgili YÖK ve ÜAK'a sunduğu Çalışma Raporları, XII. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı. <https://mek12.iyte.edu.tr/4-oturum/>

Jencks, C. (1984). *The language of post-modern architecture*. Academy Editions.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kavas, K. R. (2009). Sanat Tarihi-Mimarlık Tarihi Arasındaki Değişen İlişkilerin Sivil Konut Mimarisi Araştırmaları Bağlamında Değerlendirilmesi. *Akdeniz Sanat*, 2(4).

Koca, D. ve Yücesan, E. (2019). Disiplinlerarası Lisansüstü Çalışmalar: İç Mimarlık Eğitimi ve Tasarım, Teknoloji, Sanat Etkileşimi, Türkiye'deki İç Mimarlık Eğitiminin Tarihi, Gelişimi ve Geleceği Sempozyumu, İstanbul Teknik Üniversitesi, 50-59.

Mirzoeff, N. (1999). *An introduction to visual culture*. Routledge.

Mitchell, W. J. T. (1994). *Picture theory: essays on verbal and visual representation*. University of Chicago Press.

Özalp, H. K. (2018). Sanat Eğitimi Alan Öğrencilerin İmge Çözümleme ve Uygulamada Görsel Kültür Algılarının Belirlenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), p. 703-727.

Resimde Yeni Perspektifler Ders Bilgilendirme Dosyası (Ty) <https://mimarlik.eskisehir.edu.tr/tr/Icerik/Detay/ders-bilgi-dosyalari>.

Tanır, A. (2019). Yurtdışında Farklı Kültür Görmeyi Deneyimlemiş Öğrencilere Yönelik Bir Uygulama Örneği: Görsel Kültür. *Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 2(1), s. 239-259.

TDK (Ty.) <https://sozluk.gov.tr>

Türkiye Mimarlık Politikası (2020). TMMOB Mimarlar Odası. https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/turkiye_mimarlik_egitimi_politikasi_icin_tiklayiniz.pdf

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.